

Utvärdering av två av Skolverkets insatser för implementering av förskolans reviderade läroplan

**Utvärdering av två av Skolverkets
insatser för implementering av
förskolans reviderade läroplan**

Dokumentdatum: 2020-06-24
Diarienummer: 2019:1812

Sammanfattning.....	2
1 Inledning.....	5
Bakgrund.....	5
Utvärderingens syfte och frågeställningar	5
Urval, metod och datainsamling	6
Rapportens disposition	8
2 Kursen undervisning i förskolan.....	9
Om kursen	9
Om deltagarna	10
Genomförande av kursen	11
Nyttan med kursen	17
3 Kursen identitet, jämställdhet och digitalisering i förskolan	25
Om kursen	25
Genomförande	26
Nyttan med kursen	28
4 Rektors arbete med kompetensutveckling	29
Någon typ av kompetensutvecklingsstrategi är vanligt förekommande	29
Vanligt med gemensam kompetensutveckling för legitimerad och olegitimerad personal	29
5 Bilden av Skolverkets insatser och fortsatta behov av kompetensutveckling	30
6 Slutsatser	31
Insatserna har överlag nått målgrupperna	31
Insatserna har uppfyllt sina syften	32
Vissa resultat av insatserna syns redan.....	33
Insatsernas kostnader	33
Rekommendationer	34
Bilaga	35

Sammanfattning

Regeringen har beslutat om en reviderad läroplan för förskolan, Lpfö 18, vilken trädde i kraft den 1 juli 2019. Med anledning av den reviderade läroplanen har Skolverket genomfört ett antal fortbildningsinsatser riktade mot förskolepersonal, rektorer och huvudmän. I denna rapport presenteras en utvärdering av två av de insatser för implementering av förskolans reviderade läroplan som har genomförts. Utvärderingen ska främst användas i Skolverkets kommande verksamhetsplanering.

De fortutbildningsinsatser som omfattas av föreliggande utvärdering är följande:

- *Undervisning i förskolan*, kommunförlagd kurs 7,5 hp
- *Identitet, jämställdhet och digitalisering i förskolan*, webbkurs

I det följande beskriver vi de huvudsakliga resultaten från utvärderingen utifrån de frågeställningar som utvärderingen syftar till att besvara.

Hur ser förutsättningarna att delta i fortbildningsinsatserna ut?

Utvärderingen visar att förskollärare och övrig personal som arbetar i förskolan överlag anser att rektor har gett dem tillräckligt med tid att gå kurserna samt har säkerställt att kollegor eller vikarier har tagit över deras arbete. En del deltagare framför dock att en del av inläsningen har behövt ske på fritiden. Det är i huvudsak huvudmännen som har tagit initiativ till deltagandet i den kommunförlagda kursen, medan initiativtagandet till att gå webbkursen har varierat mellan rektorer och förskollärare.

Hur upplevs formatet kommunförlagd kurs respektive webbkurs?

Deltagarna i den kommunförlagda kursen är mycket nöjda med blandningen av distansundervisning och fysiska träffar i kommunen. Webbkursdeltagarna är nöjda med formatet och menar att denna webbkurs är mer tillgänglig och flexibel än traditionell utbildning.

Hur upplever deltagarna insatsernas innehåll?

Deltagarna är på ett övergripande plan nöjda med innehållet i de två kurser som utvärderingen omfattar. En majoritet av deltagarna anser att nivån på den kommunförlagda kursen har varit lagom och att innehållet har stämt väl överens med deras behov. Deltagarna i denna kurs anser att de i hög grad har diskuterat innebörder i, och relationen mellan, begreppen utbildning, undervisning och lärande. Därtill har begreppet ”undervisning” i hög grad problematiserats i relation till förskolans tradition med fokus på lek, omsorg och värdegrundsarbete. Målgruppsanpassningen av kursens upplägg och examinationsformer har dock delvis varit bristande. Flera rektorer anger att de inte har kunnat genomföra kursen inklusive examinationsuppgifter fullt ut eftersom de varit alltför riktade till förskollärare. Därtill har begreppet undervisning i relation till ansvarsfördelningen

mellan förskollärare och rektor tagits upp i alltför låg utsträckning, särskilt för förskollärarna.

Beträffande webbkursen anser deltagarna överlag att de har fått ta del av nya och medvetandegörande perspektiv gällande identitet, jämställdhet och digitalisering vilka de har tillämpat i undervisningen.

Vilken nytta och vilket avtryck har insatserna gett i deltagarnas verksamheter?

Utvärderingen av den kommunförlagda kursen visar att både rektorer och förskollärare anser att förskolepersonalen genomgående har fått en ökad förmåga att reflektera kring undervisning och gör det oftare än tidigare. Tack vare kursen ser förskollärarna och deras arbetslag numera möjligheter till undervisning i fler situationer än tidigare både i spontant uppkomna och planerade situationer. En del förskollärare och deras kollegor har även förbättrat planeringen av undervisningen med hjälp av de metoder de har tillgodogjort sig under kursen. Lärdomar från kursen har likaså hjälpt rektorer att skapa bättre förutsättningar för förskolepersonal att bedriva pedagogiskt arbete, samt att driva utvecklingsarbete utifrån diskussioner som förts med personalen under kursen.

Resultatet av webbkursen är att kursdeltagare och deras arbetslag har fått en ökad medvetenhet om kursens teman samt numera diskuterar, planerar och genomför undervisning om identitet, jämställdhet och digitalisering. En del har även förändrat arbetssätt genom att tillämpa normkritisk pedagogik i undervisningen samt en syn på barn som digitala producenter.

Hur arbetar rektorer med kompetensutveckling?

Rektorerna som har deltagit i kurserna eller vars personal har gjort det har olika strategier för att arbeta med kompetensutveckling. Överlag kartlägger de kompetensutvecklingsbehov för personalen i sin helhet inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet. En del rektorer låter även personalen ge uttryck för individuella behov av kompetensutveckling. I vissa fall kartlägger huvudmannen behov av kompetensutveckling och anordnar föreläsningar för all förskolepersonal inom kommunen utifrån dessa behov. Det vanligaste är att kompetensutveckling sker på bred front för både barnskötare och förskollärare. Vissa huvudmän gör särskilda satsningar på olegitimerad personal för att ge dem barnskötarkompetens.

Vilken bild av Skolverkets fortbildningsinsatser och vilka behov av fortsatt kompetensutveckling har deltagarna?

Rektorerna och förskolepersonalen anser att Skolverkets insatser stämmer väl överens med deras behov av kompetensutveckling och att utbudet utgör ett bra stöd för deras verksamheter. Det finns önskemål om att Skolverket ska anordna en motsvarighet till kursen *Undervisning i förskolan* riktad till barnskötare. Förskolorna önskar sig även mer fortbildning gällande barnkonventionen, systematiskt kvalitetsarbete och språk- och kunskapsutvecklande arbete.

Sammantagen bedömning

Baserat på informationen om de två fortbildningsinsatserna gör vi den sammantagna bedömningen att *Undervisning i förskolan* och *Identitet, jämställdhet och digitalisering i förskolan* har bidragit till implementeringen av den reviderade läroplanen för förskolan. Då förskollärare och övrig personal som har deltagit i den kommunförlagda kursen genomgående har gjort det på huvudmannens och rektorns initiativ och tillsammans med både rektor och kollegor finns det en stor potential för genomslag av kursen på verksamhetsnivå. Eftersom majoriteten av deltagarna i webbkursen har deltagit utan rektors ledning kan det rimligtvis antas att potentialen för genomslag av kursen på verksamhetsnivå är mindre än för den kommunförlagda kursen.

Rekommendationer

För kursen *Undervisning i förskolan* ger vi följande rekommendationer:

- Skolverket bör ge lärosätena i uppdrag att se över seminariekonstellationer och examinationsuppgifter för rektorer och anpassa dem så att kursen i sin helhet fungerar även för denna målgrupp.
- Skolverket bör se över möjligheterna att utöka momentet i kursen som behandlar begreppet undervisning i relation till ansvarsfördelning mellan förskollärare och rektor. Förskollärare bör särskilt beaktas i denna översyn.
- Skolverket bör undersöka möjligheterna att verkställa sina planer på att anordna en motsvarighet till kursen *Undervisning i förskolan* för barnskötare och att utfärda intyg för en sådan kurs.
- Skolverket bör se över möjligheterna att inkludera rektorer som målgrupp i kommande och pågående fortbildningsinsatser som riktar sig till förskolan. Att rektorer har fortbildat sig tillsammans med sin personal har varit avgörande för *Undervisning i förskolan*'s avtryck i deltagande verksamheter.

För kursen *Identitet, jämställdhet och digitalisering* ger vi följande rekommendation:

- Skolverket bör se över möjligheterna att nå fler rektorer för att kursen ska få ett större genomslag i landets förskolor och därmed öka implementeringen av förskolan reviderade läroplan.

1 Inledning

Bakgrund

Regeringen har beslutat om en reviderad läroplan för förskolan, Lpfö 18, vilken trädde i kraft den 1 juli 2019. Lpfö 18 är en revidering av Lpfö 98 (2016). Det innebär att läroplanen fortfarande fastslår att förskolan ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn. Målen riktar sig fortfarande till förskolan, och det finns inga uppnåendemål för barnen. Läroplanen har uppdaterats mot skollagen, språklagen, barnkonventionen och lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Det innebär bland annat att begreppen utbildning och undervisning har förts in i läroplanen. Genom att föra in dessa begrepp i läroplanen förstärks betoningen på att förskolan är en del av skolväsendet.

Med anledning av den reviderade läroplanen har Skolverket genomfört ett antal fortbildningsinsatser riktade mot förskolepersonal, rektorer och huvudmän. I denna rapport presenteras en utvärdering av två av de insatser för implementering av förskolans reviderade läroplan som har genomförts. Utvärderingen är främst avsedd att användas som underlag för Skolverkets kommande verksamhetsplanering.

Utvärderingens syfte och frågeställningar

Det huvudsakliga syftet med denna utvärdering är att utvärdera de kortsiktiga effekterna av Skolverkets två fortbildningsinsatser för rektorer och personal i förskolan, det vill säga utfallet av deltagandet i fortbildningsinsatserna. Med effekt menar vi i denna studie *utfallet* av deltagandet i fortbildningsinsatserna. Detta är inte en effektutvärdering där vi undersöker om det finns kausala samband mellan Skolverkets fortbildningsinsatser och förändringarna i huvudmännens verksamheter. Det saknas metodologiska förutsättningar att genomföra en effektutvärdering. Exempelvis saknas möjligheter att isolera fortbildningsinsatsernas eventuella effekter på verksamheterna från andra påverkansfaktorer och insatser. Därtill är det inte rimligt att anta att någon större förändring ska ha hunnit äga rum som vi skulle kunna mäta eftersom deltagarna nyligen har avslutat sina fortbildningsinsatser. Ytterligare ett syfte med utvärderingen är att beskriva rektorer och personals förutsättningar att ta del av Skolverkets fortbildningsinsatser.

Utvärderingen har utgått ifrån följande övergripande frågeställning:

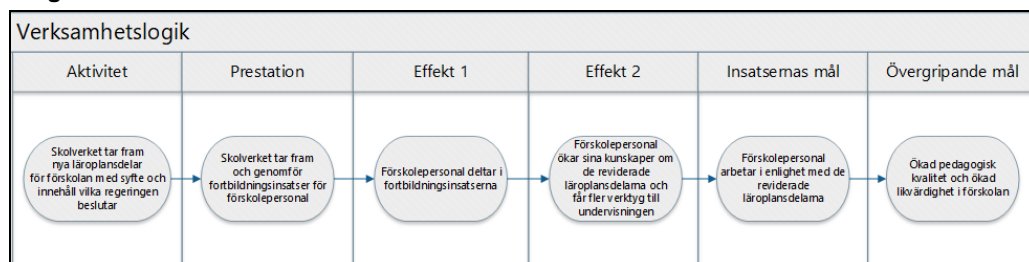
- Vilka förutsättningar har förskollärare och rektorer i förskolan att ta del av Skolverkets fortbildningsinsatser, och vilka är de kortsiktiga effekterna av deltagandet?

De underliggande frågorna är följande:

- Hur upplever förskollärare och rektorer i förskolan sitt deltagande i fortbildningsinsatserna samt fortbildningsinsatsernas form, nytta, avtryck i verksamheten och utvecklingspotential?
- Hur upplever rektorer behovet av fortbildningsinsatserna, förutsättningarna för personalens deltagande i fortbildningen samt fortbildningsinsatsernas form, nytta och avtryck i verksamheterna?
- Skiljer sig upplevda förutsättningar, utbildningskvalitet, nytta samt avtryck i verksamheter åt mellan personalkategorier?
- Hur arbetar rektorer generellt sett med kompetensutveckling i förskolan idag?
- Vilken syn har förskollärare och rektorer på Skolverkets fortbildningsinsatser?
- Vilka fortsatta behov av kompetensutveckling upplever förskollärare och rektorer att deras verksamheter har?

Våra frågeområden kan förtydligas med hjälp av en verksamhetslogik som illustrerar regeringens och Skolverkets avsikt med de nya avsnitten i berörda läroplaner. Se diagram 1. Vår utvärdering inriktas mot effekt 1 och 2, som är kortsiktiga effekter, samt insatsernas mål.

Diagram 1.

Urval, metod och datainsamling

De fortutbildningsinsatser som omfattas av föreliggande utvärdering är valda utifrån utvärderingsbarhet. Med utvärderingsbarhet menar vi att insatserna har funnits tillräckligt länge för att målgruppen ska ha haft möjlighet att ta del av dem samt att det finns kontaktuppgifter till deltagarna så att vi kan nå dem.

Utifrån ovanstående urvalskriterier omfattar utvärderingen följande fortbildningsinsatser och utvärderingsperioder:

1. Den kommunförlagda kursen ”Undervisning i förskolan”, 7,5 hp.
Utvärderingsperiod: 31 oktober 2018 – 12 december 2019
2. Webbkursen ”Identitet, jämställdhet och digitalisering i förskolan”.
Utvärderingsperiod: 1 november 2018 – 1 februari 2020

Kursen Undervisning i förskolan

Kursen ”Undervisning i förskolan” har dels utvärderats genom en webbenkät, dels genom fördjupande telefonintervjuer. Det är sex lärosäten som har bedrivit kursen under utvärderingsperioden. Vi valde ut fem av dessa baserat på att de hade avslutade kurser. De lärosäten vars deltagare omfattades av utvärderingen var: Karlstad universitet, Mälardalens högskola, Malmö universitet, Högskolan i Halmstad och Uppsala universitet. Dessa erbjöd sammantaget nio kursomgångar. Kurserna valdes ut eftersom de hade avslutats och därmed var utvärderingsbara. (Se bilaga för kursomgångar.) Det resterande lärosätet som också erbjuder denna kurs, Högskolan Jönköping, ingår inte i utvärderingen eftersom deras kurser fortfarande pågick under utvärderingsperioden.

Vid utskicket av webbenkäten har vi utgått från lärosätenas deltagarlistor. Det är 444 personer som har anmält sig till kursen. Totalt har vi skickat enkäten till 332 personer efter borttag av 87 avvisande e-postadresser samt 25 personer som saknade e-postadresser. Enkäten fick en svarsfrekvens på 49 procent, vilket motsvarar 164 personer. En anledning till det stora bortfallet är att en stor del av e-postadresserna som angavs i lärosätenas deltagarlistor var student-e-postadresser vilka inte används efter studietidens slut.

Bland enkätens respondenter genomfördes ett strategiskt urval av 10 förskollärare och 10 rektorer för fördjupande telefonintervjuer. Urvalet av kursdeltagare baserades på en spridning mellan deltagarnas huvudmannaskap, yrkesroller, geografiska hemvist samt avklarade kurspoäng. Totalt intervjuades 8 förskollärare och 7 rektorer. Att det fullständiga antalet förskollärare och rektorer i urvalet inte intervjuades beror på att Skolverket den 20 mars 2020 stängde all datainsamling med anledning av covid-19-pandemin. Ambitionen var att intervjua ett urval av rektorer för de kursdeltagare som ingick i urvalet för intervjustudien i syfte att få en representativ och nyanserad bild av deltagandet. Detta var dock inte möjligt i samtliga fall och vi har därför intervjuat ett par rektorer till deltagare som inte ingick i urvalet.

En ursprunglig ambition i utvärderingen var att göra jämförelser mellan personalkategorier, lärosäten, kommungrupper och huvudmannatyper. Detta har gjorts i de fall det har varit möjligt. Det har genomgående funnits möjligheter att jämföra olika personalkategoriernas svar med varandra, men för att undvika upprepningar redovisar vi endast sådana jämförelser där det finns markanta skillnader mellan dem i svarsfördelningen. Beträffande jämförelsen mellan lärosäten, har en majoritet av de svarande i enkäten genomfört kursen vid Uppsala universitet och enkätresultaten påverkas därför mycket av dessa svar. Deltagare vid andra lärosäten är alltför få för att några egentliga jämförelser av svar mellan lärosätena ska kunna göras i utvärderingen. Det vi dock ser är att svaren från deltagare vid andra lärosäten i stort sett stämmer överens med svaren från deltagare vid Uppsala universitet. Vidare saknar vi förutsättningar att göra jämförelser mellan kommungrupper eftersom vi inte i samtliga fall kan härleda de svarande till de kommuner de tillhör. Att så många av de svarande har genomfört kursen vid Uppsala universitet får även följderna för möjligheten att göra jämförelser

mellan kommungrupper då kommunerna som gått kursen vid detta lärosäte får en dominant roll i enkätresultaten. Vad gäller att göra jämförelser mellan huvudmannatyper konstaterar vi att det är vanskligt. Nio av tio svarande arbetar hos en kommunal huvudman medan en av tio arbetar hos en enskild huvudman vilket medför att det är mycket få svarande som arbetar hos en enskild huvudman (15 stycken). Det gör att jämförelser mellan kommunala och enskilda huvudmän blir svåra att dra slutsatser av. I de fall kommunala och enskilda huvudmäns svar avviker markant från varandra kommer dock sådana jämförelser att redovisas i rapporten.

Kursen Identitet, jämställdhet och digitalisering i förskolan

Webbkursen har utvärderats via telefonintervjuer med ett strategiskt urval av deltagare och rektorer. Urvalet bestod av 10 förskollärare och 10 rektorer och har baserats på data från Skolverkets uppföljningssystem för webbkurser, Learning Management System (LMS). I urvalet föreligger en spridning mellan deltagarnas huvudmannaskap, geografiska hemvist, kommunstorlek, avhopp samt upplevda nöjdhet med och nytta av kursen. Totalt intervjuades 9 förskollärare och 7 rektorer. Ambitionen var att intervjua ett urval av rektorer för de kursdeltagare som ingick i urvalet för intervjustudien. Detta var dock inte möjligt i samtliga fall och vi har därför intervjuat vissa rektorer till deltagare som inte ingick i urvalet.

LMS som nämndes ovan är en läroplattform som innehåller ett uppföljningssystem som är under utveckling, vilket innebär att tillgången till statistik från systemet och statistikens kvalitet är bristande. Syftet är att deltagarna ska besvara uppföljningsfrågorna i systemet vid avslutad kurs. På grund av systemets utformning har det dock varit möjligt att besvara frågorna även om kursen inte har avslutats. Vi saknar därför uppgift om hur många som faktiskt har fullföljt hela webbkursen. Med anledning av bristerna i systemet kommer en kvantitativ utvärdering av kursen att genomföras först under hösten 2020 då LMS ska vara utvecklat för att bättre svara mot de behov av statistik som enheten för Insatsutvärdering har.

Rapportens disposition

I nästkommande två kapitel presenterar vi de olika fortbildningsinsatserna utifrån målgruppernas uppfattningar om förutsättningarna för deltagandet i kurserna samt kursernas nytta, form och avtryck i verksamheterna. Inledningsvis presenteras resultatet för kursen ”Undervisning i förskolan”. Därefter följer redovisningen av kursen ”Identitet, jämställdhet och digitalisering i förskolan”. I efterföljande kapitel ges en bild av rektorers arbete med kompetensutveckling idag, deras bild av Skolverkets kompetensutvecklingsinsatser samt deras fortsatta behov av kompetensutveckling. Rapporten avslutas med ett slutsatskapitel.

2 Kursen undervisning i förskolan

Om kursen

Undervisning i förskolan är en uppdragsutbildning beställd av Skolverket och ger 7,5 högskolepoäng. Målgruppen är förskollärare, rektorer eller biträdande rektorer som är anställda i förskolan. Förskollärare ska dessutom ha en behörighetsgivande examen, ett behörighetsbevis eller en förskollärlägitimation. Upplägget för deltagandet i kursen varierar. Vid en del lärosäten går förskollärare och rektorer merparten av kursen tillsammans, men rektorerna har även en egen separat del av kursen. Vid andra lärosäten går förskollärarna kursen för sig och rektorerna för sig.

Syftet med kursen är att stödja förskollärarna att utveckla kunskaper om undervisning utifrån förskolans styrdokument och i relation till verksamhet och aktuell forskning. Centralt i kursen är att deltagarna diskuterar innebörder i, och relationen mellan, begreppen utbildning, undervisning och lärande. Dessutom problematiseras undervisning i relation till förskolans tradition med fokus på lek, omsorg och värdegrundsarbete.

Kursen är kommunförlagd, vilket innebär att utbildningen genomförs på distans med några kursdagar lokalt i kommunen efter överenskommelse med ett universitet eller en högskola. Kommunala och enskilda huvudmän söker kursen var för sig eller tillsammans. I samråd kommer huvudmännen och lärosätena överens om startdatum, studietakt och antal deltagare för kursen.

Deltagarkostnaden var enligt avdelningen för skolutveckling fast och låg på 13 875 kronor per person. Utöver detta ersätter Skolverket kurslitteratur till ett självkostnadspris på maximalt 1 600 kronor per deltagare.

Kursen har lägre genomströmning än jämförbara kurser

Femton huvudmän har deltagit i kursen fördelat på fem län. De fem lärosätena som ingår i utvärderingen erbjöd 444 platser. Samtliga lärosäten har fått så många platser de önskat inom ramarna för Skolverkets avsatta budget. Alla platser på kursen har nyttjats under utvärderingsperioden. Det är 307 deltagare som har fullföljt kursen, vilket motsvarar drygt 69 procent av de erbjudna platserna på kursen. 34 personer har anmält att de har avbrutit sina studier. 103 deltagare har inte fullföljt kursen eftersom de inte har avklarat kursens samtliga delmoment. De främsta orsakerna till detta är att de inte har haft tillräckliga möjligheter att vara borta från arbetet för att delta i kursen samt att inlämnings- och examinationsuppgifterna har upplevts som alltför svåra.

Kursen hade lägre genomströmning än andra jämförbara kommunförlagda uppdragsutbildningar med samma fasta deltagarkostnad, 13 875 kronor. Kostnaden för framtagandet av kursen var mycket låg då den togs fram internt på Skolverket. Kursen *Flerspråkighet och interkulturalitet i förskolan* fullföljdes av 80 procent av deltagarna. Kursen erbjuds till förskollärare, barnskötare och annan personal som är anställda i förskolan. Antalet platser på kursen var 323 medan antalet deltagare som fullföljde kursen var 252. Kursen gavs av fem lärosäten hos

sex huvudmän fördelade på sex län. Kursen *Dokumentera, följa upp, utvärdera och utveckla förskolans kvalitet* fullföljdes av 85 procent av deltagarna. Den vänder sig till förskollärare, rektorer eller biträdande rektorer som är anställda i förskolan. På denna kurs fullföljde 77 av 90 deltagare utbildningen. Kursen gavs vid två lärosäten varav den ena kursomgången var lärosätesförlagd medan den andra var kommunförlagd.

Kursens digitala tillgänglighet

Kursens digitala tillgänglighet har undersökts mellan den 8 april 2019 och den 28 februari 2020.¹ Under denna tid hade kursen 3 430 sidvisningar på Skolverkets hemsida. Skolverkets statistik visar att 59 procent av de externa besökarna kom till kurssidan² via avdelningen för skolutvecklings webbsida för nationella utvecklingsprogram samt deras kurs- och utbildningssida. Resterande 41 procent av besökarna kom till kurssidan direkt via en extern söktjänst eller ett bokmärke. Det vanligaste sökordet på Google var ”Förskollyftet”. Besökarna spenderade i genomsnitt 3 minuter på kurssidan.

Diagram 2. Hur besökare kommer till sidorna

Om deltagarna

Majoriteten arbetar som förskollärare

Deltagarna som har besvarat enkäten tillhör olika personalkategorier. Drygt 48 procent arbetar som förskollärare, drygt 21 procent som rektorer och knappt 21 procent som biträdande rektorer. Därmed är det en nästintill jämn fördelning mellan den samlade rektorskategorin och förskollärarna. De övriga knappt 10 procenten har angett svarsalternativet ”annat”. I kategorin ”annat”, som består av 15 personer, ingår ett flertal olika personalkategorier vilka har angetts i enkätens fritextfält. Vi har i resultatredovisningen lyft ut fem respondenter från denna kategori som har titlarna förskolutvecklare, utbildningsstrateg och specialpedagog

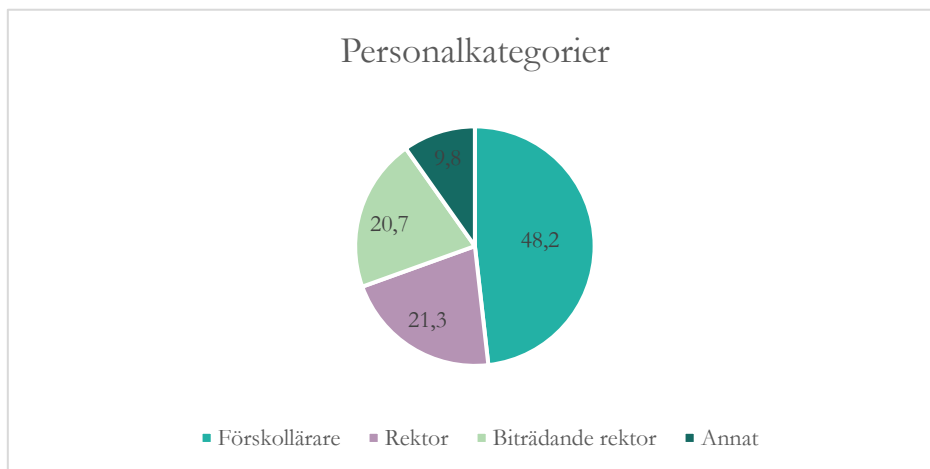
¹ Kommunikationsavdelningen startade sin statistiska uppföljning av denna kurs den 8 april 2019. Det finns ingen tidigare statistik att tillgå.

² <https://www.skolverket.se/skolutveckling/kurser-och-utbildningar/forskolekurser-som-anordnas-i-kommunen-utifran-lokala-behov>

och placerat dem i rektorskategorin eftersom de har ledande funktioner på huvudmannanivå. Övriga, som har angett att de är pedagogiska ledare, pedagogiska utvecklingsledare och pedagogistas, kategoriserar vi som ”övrig personal som arbetar i förskolan” och samredovisar med förskollärarna eftersom de arbetar inom förskolan. I intervjuerna framkommer det att även ett antal barnskötare har gått kursen, men de redovisas av naturliga skäl inte i enkäten.

Fördelningen av personalkategorier är i princip likartad hos kommunala och enskilda huvudmän.

Diagram 3. Personalkategorier

En övervägande majoritet på knappt 95 procent av deltagarna anger att de har en förskollärarexamen.

Majoriteten arbetar hos en kommunal huvudman och har arbetat i förskolan i minst 10 år

Av deltagarna som har besvarat enkäten arbetar nio av tio hos en kommunal huvudman. Beträffande hur länge enkätens respondenter har arbetat i förskolan framkommer det att drygt 87 procent har arbetat i förskolan i 10 år eller längre. Därefter följer drygt 7 procent som har arbetat i förskolan i 6–9 år, 3 procent som gjort det i 3–5 år samt drygt 2 procent som gjort det i 0–2 år. I princip ser svarsfördelningen likadan ut hos kommunala och enskilda huvudmän. En högre andel av rektorerna, 95 procent, har arbetat i förskolan i 10 år eller längre jämfört med 81 procent av förskollärarna och övrig personal som arbetar i förskolan.

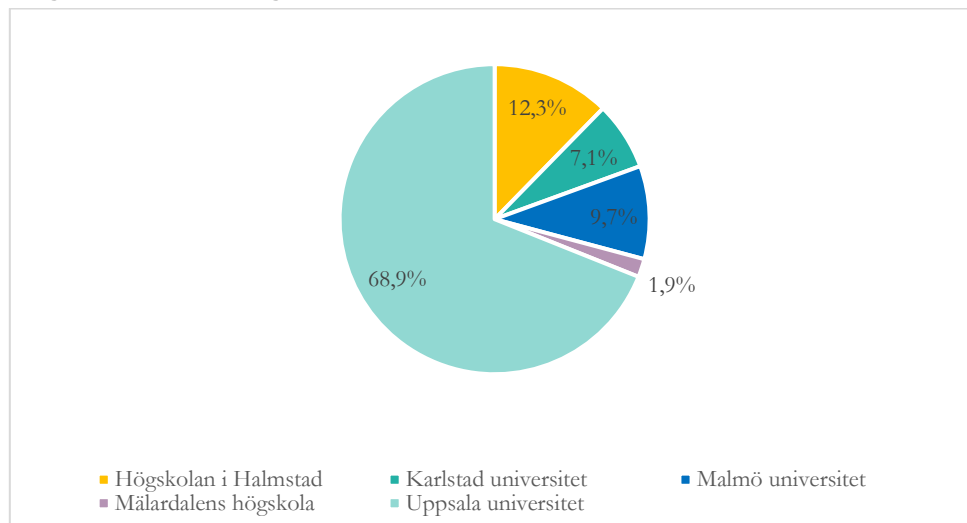
Genomförande av kursen

I detta avsnitt beskriver vi hur deltagarna har uppfattat genomförandet, hur de har fått reda på att kursen fanns, vem som har tagit initiativ till deras deltagande, vilka förutsättningar de har fått för att delta samt hur de uppfattar kursens svårighetsgrad.

Majoriteten har gått kursen vid Uppsala universitet

Majoriteten, närmare 69 procent av deltagarna som har besvarat enkäten, har gått kursen vid Uppsala universitet. Därefter följer drygt 12 procent som har gått kursen vid Högskolan i Halmstad, knappt 10 procent som gått den vid Malmö universitet och drygt 7 procent som gjort det vid Karlstad universitet. Övriga, närmare 2 procent, har gått kursen vid Mälardalens högskola. Denna fördelning återspeglar den reella deltagarfördelningen väl.

Diagram 4. Andel deltagare per lärosäte

Vad gäller fördelningen på huvudmannnivå ser vi att de kommunala huvudmännen följer mönstret ovan, men att majoriteten av de enskilda huvudmännen har gått kursen vid Högskolan i Halmstad och att endast några få har gått den vid Uppsala universitet.

Majoriteten har fått kännedom om kursen via rektor/kollegor respektive huvudman/kollegor

Variationen i sättet på vilket deltagarna fick kännedom om kursen är låg. En övervägande majoritet, 95 procent, av förskollärarna och övrig personal som arbetar i förskolan fick kännedom om kursen via rektor/kollegor. Drygt 2 procent anger svaret ”via skolverkets webbplats” och 2 procent ”på annat sätt”. Cirka 1 procent fick kännedom om kursen via högskolan/universitetet som gav den. Ingen svarar att de fick kännedom om kursen via sociala medier respektive via konferens eller mäsas.

Bland rektorerna och de biträdande rektorerna svarar drygt 84 procent att de fick kännedom om kursen via sin huvudman/sina kollegor. Därefter följer knappt 5 procent som anger svaret ”via skolverkets webbplats” och knappt 3 procent som svarar ”genom högskolan/universitetet som ger kursen”. 2 procent svarar att de fick kännedom om kursen på en konferens eller mäsas eller att de fick kännedom om

kursen via kommunen. Ingen svarar att de fick kännedom om kursen via sociala medier.

Rektor har i huvudsak initierat förskollärares deltagande

På frågan ”Vem tog initiativ till att du skulle gå kursen?” svarar drygt 64 procent av förskollärarna och annan personal i förskolan att deras rektorer tog initiativet. Knappt 31 procent svarar att de själva tog initiativet och drygt 5 procent att det var deras huvudman som gjorde det. Ingen anger att deras kollegor tog initiativet.

Denna bild återspeglas i intervjuerna med förskollärare där det framkommer att merparten av rektorerna anmälde sig själva och den biträdande rektorn till kursen samt gav riktade erbjudanden till 2–4 förskollärare att gå kursen på villkoret att de spred lärdomarna till sina kollegor. Några förskollärare anger att deras rektorer lät personalen anmäla intresse för att gå kursen och därefter gjorde ett urval. En förskollärare berättar att hennes rektor lät hela förskolenheten gå kursen.

Huvudmannen har i huvudsak initierat rektorers deltagande

Majoriteten av rektorerna och de biträdande rektorerna, knappt 70 procent, svarar att huvudmännen tog initiativ till deras deltagande i kursen. Drygt 23 procent svarar att de deltagit på eget initiativ. Drygt 1 procent anger att deras kollegor tog initiativet och 1 procent att någon annan tog det.

Bilden bekräftas i intervjuerna där merparten av rektorerna anger att deras utbildningsförvaltning uppmanade dem och deras förskolenheter att gå kursen. En del rektorer uppger dock att de själva hittade kursen och tog initiativ till deltagandet. I dessa fall har oftast endast rektor och biträdande rektor gått kursen eftersom rektorn uppfattat att kursen endast riktar sig till rektorer.

Majoriteten av deltagarna som har besvarat enkäten har deltagit i hela kursen

Majoriteten av de som har besvarat enkäten, drygt 88 procent, har gått hela kursen, medan 11 procent har gått delar av den och knappt 1 procent aldrig påbörjade kursen. Det är en något högre andel av förskollärarna och övrig personal som arbetar i förskolan, 90 procent, som har gått hela kursen jämfört med rektorer och biträdande rektorer, 86 procent. Vad gäller de som har gått delar av kursen är det 14 procent av rektorerna som har gjort det medan det bland förskollärarna och annan personal som arbetar i förskolan är 9 procent.

Av deltagarna som har angivit att de delvis eller inte alls har tagit del av kursen anger 21 procent att de inte hade möjlighet att vara borta från arbetet, knappt 11 procent att de tyckte att kursen var för lätt och drygt 5 procent att kursen var för svår. En majoritet på 63 procent anger att de deltog delvis eller inte alls av ”ett annat skäl”. Ett annat skäl kan enligt fritextsvaren vara att personal utan högskolebehörighet inte får ut högskolepoäng eller betyg trots avklarad kurs, att inlämnings- och examinationsuppgifterna upplevdes som alltför stora och krävande för studieovana deltagare, samt att slutuppgiften inte var utformad för rektorer.

Förutsättningarna för deltagandet i kursen varierar

Tilldelad tid och resurser varierar mellan deltagarna

Det framkommer i enkäten att förskollärarna och övrig personal som arbetar i förskolan har haft olika förutsättningar för sitt deltagande i form av tid och resurser. En övervägande majoritet på drygt 82 procent av förskollärarna och övrig personal som arbetar i förskolan anger att rektorn har gett dem tillräckligt med tid för att gå kursen. De övriga knappt 18 procenten har motsatt erfarenhet. De intervjuade förskollärarnas bild av förutsättningarna i tid är varierad. En del förskollärare berättar att de på arbetstid både har fått närvara vid kurstillfällena och ägna sig åt inläsning, medan den andra delen säger att de har fått gå kursen på arbetstid men behövt förlägga all inläsning på sin fritid. Några i den sistnämnda gruppen menar att de har fått tillräckligt med kompensationsledigt för inläsningen på fritiden, andra inte. I enkätens fritextsvar framkommer att vissa deltagare endast har fått kompensationsledigt för inläsning på fritiden om de har lyckats ta samtliga högskolepoäng.

På frågan om deltagarna anser att rektorn har säkerställt att vikarier har tagit över deras arbete svarar drygt 62 procent ”ja” medan de övriga knappt 38 procenten svarar ”nej”. I intervjuerna berättar samtliga förskollärare att de har haft kollegor som har täckt upp för dem under deras studier eller att vikarier har tagit över deras arbete. Den vanligaste bilden är dock att deras kollegor har täckt upp för dem. I intervjuerna framhåller en del rektorer att de har frigjort tid för sin personals deltagande i kursen genom att ta in vikarier för att ta över undervisningen. Beträffande rektorernas eget deltagande i kursen har de överlag varken tagit in vikarier eller haft kollegor som har täckt upp för dem med förklaringen att de har relativt fria arbetsförhållanden.

Det kollegiala lärandet har överlag fungerat väl

Vad gäller förutsättningarna för kollegialt lärande är den vanligaste bilden i intervjuerna och enkätens fritextsvar att de har varit goda på grund av att flera personer och roller från en förskolenhet vanligtvis har deltagit i kursen och kunnat diskutera begrepp tillsammans under kurstillfällena, arbetsplatsträffar, inläsningstid och planeringstid. Därtill har förskollärarna överlag, enligt egen utsago, lyckats sprida de nya kunskaperna till personer i arbetslaget som inte har gått kursen. Dock nämner ett par intervjuade förskollärare att det hade varit önskvärt att fler förskollärare från deras förskolenheter hade deltagit i kursen eftersom det hade underlättat det kollegiala lärandet och ökat spridningen av lärdomar inom verksamheten.

Det kollegiala lärandet beskrivs genomgående av både förskollärare och rektorer som det mest givande inslaget och arbetssättet i kursen. I enkätens fritextdel beskriver en förskollärare det kollegiala lärandet på följande sätt:

Vi har haft spännande diskussioner kring de olika begreppen och kopplade dem till var sin praktik. Jag fick möjlighet att handleda mina kollegor och hjälpa dem att organisera, planera och genomföra målinriktade undervisningsprocesser.

En annan förskollärare skriver att:

Det var fantastiskt att få tid/möjlighet att göra pedagogiska reflektioner tillsammans med sina kollegor som också gick kursen. Den gav oss alla tre en "nytändning" inför vårt uppdrag på förskolan.

Flera rektorer som har lämnat fritextsvar i enkäten framhåller fördelarna med att rektorer och förskollärare har gått samma kurs. En rektor påtalar att detta skapar goda förutsättningar att utveckla verksamheten.

Jag gick kursen tillsammans med rektorskollegor samt förskollärare från mina förskolor. Det har varit så otroligt lyckosamt att delta i samma utbildning som förskollärarna då jag i hög utsträckning kunnat driva utveckling vidare på förskolorna utifrån dialoger vi haft på kursen. Så givande!

En annan en rektor framhåller att blandningen av rektorer och förskollärare på kursen skapar en ömsesidig insyn i och förståelse för varderas tanke sätt och roll.

Tycker det var bra med att rektorer och förskollärare gick tillsammans för att kunna delge och få insyn i hur de och vi tänker. Förståelse för varandras roller. Bra att kunna diskutera, komma på djupet om de olika begreppen.

En intervjuad rektor lyfter dock fram att han fick mest ut av det kollegiala lärandet som skedde tillsammans med andra rektorer på kursen.

De intervjuade deltagarna är överlag nöjda med formen för kursen

På frågan om hur deltagarna ser på formen för kursen målas det i intervjuerna upp en enhetlig bild av att de är väldigt nöjda med blandningen av distansundervisning och fysiska träffar i kommunen. Flera deltagare, både rektorer och förskollärare, berättar att de fysiska närvaroträffarna ledde till mycket diskussioner och inspiration, vilket endast distansundervisning inte hade kunnat ge. I intervjuerna lyftes även värdet av att träffa kollegor från andra kommuner och huvudmän för att utbyta erfarenheter. En förskollärare beskriver det som "häftigt" att både kommunala och enskilda förskolor deltog i kursen eftersom de i vanliga fall inte möts och därmed saknar inblick i varandras verksamheter och arbetsmetoder. En rektor menar att en fördel med utbildningsformen var att den bjöd in till diskussioner om hur saker fungerade hos olika huvudmän i kommunen och att det skapade en gemenskap i kommunen som helhet. Både rektorer och förskollärare uttrycker uppskattning för att de fick arbeta i olika gruppkonstellationer över yrkesrolls- och verksamhetsgränser vilket skapade en ny dynamik och ett ökat lärande.

Överlag ser de intervjuade förskollärarna och rektorerna positivt på kursupplägget som varvade teoretiska genomgångar med diskussioner och workshops samt gav deltagarna tid att mellan kurstillfällena diskutera begrepp med kollegor på arbetsplatsen och prova övningar i verksamheten. Denna positiva upplevelse av formatet framkommer även i ett flertal av enkätens fritextsvar.

I intervjuerna och fritextsvaren lyfter en del deltagare vissa tekniska utmaningar med distansundervisningen och dessa rör framförallt inloggningen till respektive utbildningsplattform.

Majoriteten anser att nivån på kursen är lagom

I enkäten ställdes frågan om hur deltagarna uppfattade nivån på kursen. En övervägande majoritet på 89 procent svarar att nivån var lagom. Närmare 6 procent anser att nivån var för låg och drygt 4 procent anser att den var för hög. Den sista procenten anger att de inte kan bedöma nivån. En jämförelse mellan personalkategorier visar att rektorerna i något högre utsträckning anser att nivån var för låg. Sju procent av rektorerna anser detta i jämförelse med fyra procent av förskollärarna och övrig personal som arbetar i förskolan. Vad gäller andelen som anser att nivån var för hög så är det sju procent av förskollärarna och den övriga pedagogiska personalen och ingen av rektorerna.

I intervjuerna med förskollärarna och rektorerna framkommer att kursens innehåll stämde väl överens med deras behov och att den framförallt har bidragit till en fördjupning i begreppet "undervisning".

Flera av de intervjuade förskollärarna säger att kursen var givande då den gav dem nya och olika perspektiv på undervisningsbegreppet samtidigt som den gav dem en möjlighet att reflektera kring skillnaden mellan undervisning och utbildning. Ett par förskollärare lyfter det positiva i att kursen gav dem möjlighet att i verksamheten prioritera pedagogiska diskussioner framför diskussioner om praktikaliteter, vilket har varit efterlängtat. En förskollärare uttrycker att kursen gav henne flera nya verktyg att använda i undervisningen samtidigt som den stärkte hennes profession. En annan förskollärare berättar att barnskötarna i hennes verksamhet har framfört önskemål om en liknande kurs för dem.

En av de intervjuade rektorerna berättar att hon har genomfört en utvärdering av kursdeltagandet i sin verksamhet och att resultatet visar att hennes personal upplevde kursen som gedigen, lärorik och meningsfull. Även hon själv har denna bild av kursen. Därtill framhåller hon att den största vinsten med kursen var de kollegiala samtalen som ägde rum. En annan rektor säger att både hon och hennes personal anser att kursen motsvarade deras behov. Hon beskriver dock kursen som lite väl mastig. Enligt henne var en av de största fördelarna med kursen möjligheten att nätverka med andra rektorer. I övrigt lyfter en tredje rektor, som tidigare arbetat inom skolans värld, att kursen gav honom en tankeställare om läroplanens status och en insikt i att man inte tidigare har diskuterat begreppen "undervisning" och "utbildning" inom förskolans värld, vilket han tycker borde ha skett tidigare. Han anser att kursen behövdes på hans förskolenheter eftersom personalen inte är van vid att planera sin undervisning och har svårt att förstå undervisningsbegreppet. Enligt honom har personalen en tendens att frånskriva sig sitt undervisningsansvar och att se alltför mycket till barnens behov av omsorg och lek.

Även mindre positiva utsagor och möjliga utvecklingsområden framkommer i intervjuerna och enkätens fritextsvar. Några förskollärare framför i intervjuer och fritextsvar att inlämnings- och examinationsuppgifterna var alltför stora och krångliga för förskollärare som inte hade studerat på länge samt för barnskötare som var relativt studieovana. De beskriver kraven på formalia som alltför höga och

konstaterar att detta medförde att ett flertal deltagare inte fick sina inlämnings- och examinationsuppgifter godkända trots att de besatt de rätta sakkunskaperna.

En del rektorer anger i enkätens fritextsvar att inlämnings- och examinationsuppgifterna var svåra att genomföra eftersom de var alltför riktade till förskollärare. De tycker att lärosätena borde ha förvarnat om detta både i kursbeskrivningen och under kursens gång. En rektor beskriver sin upplevelse på följande sätt:

Som utvecklare och rektor var det svårt att göra uppgifter och slutuppgifter på ett tillfredställande sätt. Jag gjorde inte slutuppgiften. Det framkom inte i kursbeskrivningen att kursen var riktad till pedagoger för att kunna göra den fullt ut. Kursledarna kände inte att de hade möjlighet att ändra uppgifter eller rikta vissa delar direkt till oss utan vi satt med i pedagoggrupperna vilket var intressant men vi missade reflektionerna från övriga ledare.

En annan rektor är inne på samma spår.

Uppgifterna som vi skulle göra var svåra att få till då jag i min roll inte möter pedagogerna i de forum som behövdes för att utföra uppgifterna.

I övrigt beskriver ett par deltagare i enkätens fritextsvar hur de upplevde att nivån på kursen varierade beroende på vilka personalkategorier som deltog vid respektive kurstillfälle. En förskollärare skriver:

Mitt intryck var att när kurstillfällena hölls tillsammans med skolledarna som deltog, var nivån generellt högre och när det endast var förskollärare som samlades förvandlades tillfällena till en arena för personliga tyckanden och ställningstagande från de kursansvariga.

En rektor ger en kontrasterande bild och menar att kursdelen för rektorer höll en alltför låg nivå.

Jag anser att kursen höll för låg nivå och att delar av tillfällena för skolledare var oplanerade och inte professionellt genomförda.

Nyttan med kursen

I detta avsnitt beskriver vi i vilken utsträckning kursdeltagarna anser att kurserna har uppfyllt kursens lärandemål samt vilka andra eventuella effekter som kurserna har bidragit till för deltagarna och de verksamheter de arbetar i.

Majoriteten anser att viktiga begrepp har tagits upp i kursen

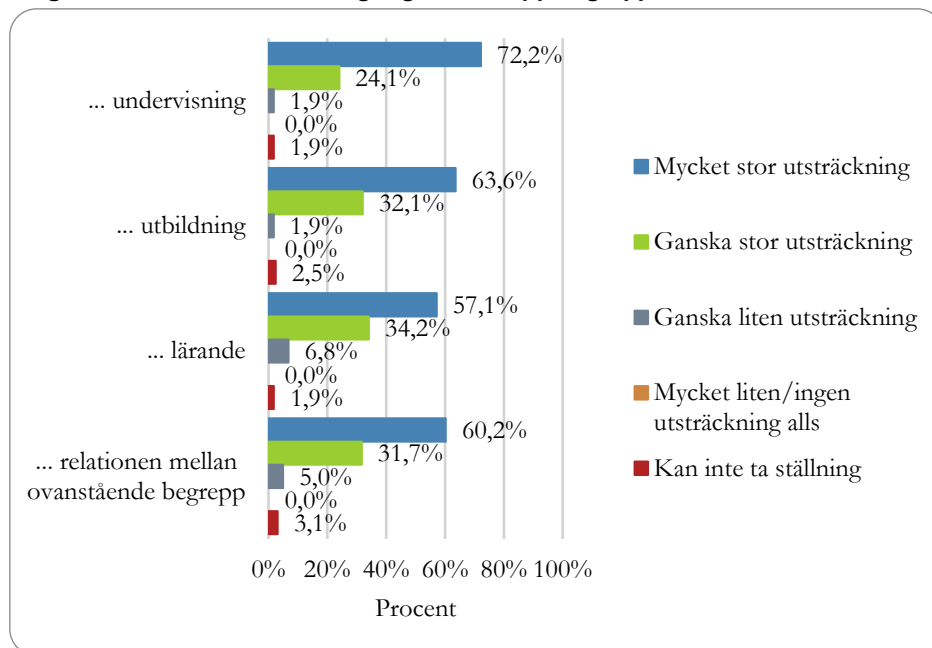
I enkäten ställdes frågor om kursens lärandemål. På frågan ”I vilken utsträckning tog kursen upp begreppet ”undervisning?” svarar en betydande majoritet på drygt 96 procent i mycket eller ganska stor utsträckning. Närmare 2 procent svarar i ganska liten utsträckning. Ingen anger svaret i mycket liten/ingen utsträckning alls. Övriga 2 procent svarar att de inte kan ta ställning.

Liknande resultat ser vi för begreppet ”utbildning” där närmare 96 procent anger att det togs upp i mycket eller ganska stor utsträckning. Knappt 2 procent anger svaret i ganska liten utsträckning. Ingen anger svaret i mycket liten/ingen utsträckning alls. Cirka 2 procent svarar att de inte kan ta ställning.

Beträffande begreppet ”lärande” svarar drygt 91 procent att begreppet avhandlades i mycket eller ganska stor utsträckning. Närmare 7 procent anger svaret i ganska liten utsträckning. Ingen anger svaret i mycket liten/ingen utsträckning. De resterande knappt 2 procenten kan inte ta ställning.

Drygt 92 procent anger att relationen mellan begreppen togs upp i mycket eller ganska stor utsträckning. Däremot är det 5 procent som anser att den togs upp i ganska liten utsträckning och ingen anger svaret i mycket liten/ingen utsträckning alls. Lite mer än 3 procent kan inte ta ställning till frågan.

Diagram 5. I vilken utsträckning tog kursen upp begreppet...

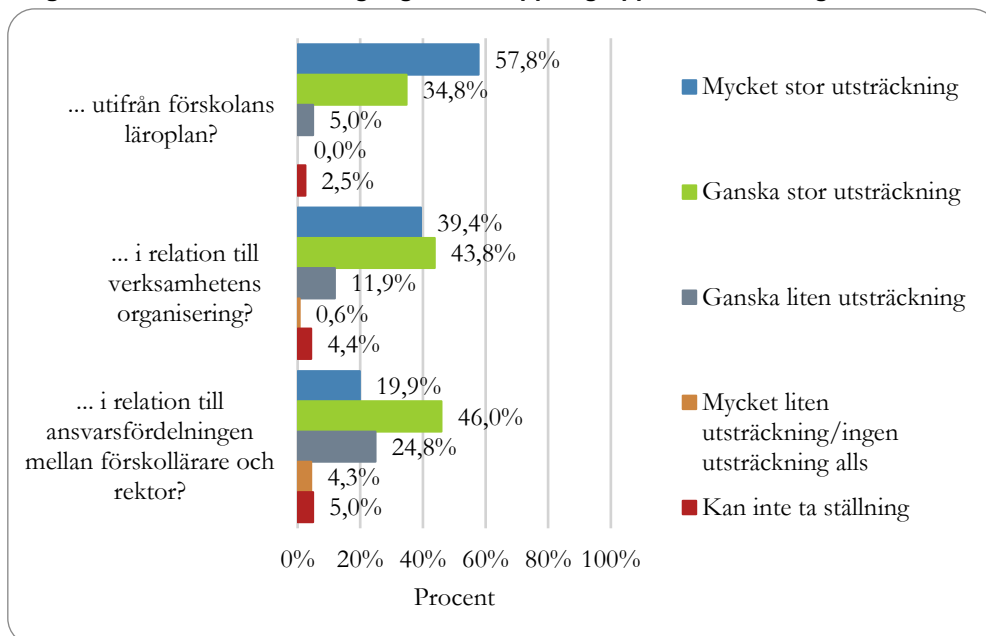
Deltagarna har även fått uppge i vilken utsträckning de anser att kursen har tagit upp begreppet undervisning i relation till förskolans läroplan, verksamhetens organisering och ansvarsfördelningen mellan förskollärare och rektor. Undervisning utifrån förskolans läroplan har enligt en betydande majoritet på drygt 93 procent tagits upp i mycket eller ganska stor utsträckning. 5 procent anger svaret i ganska liten utsträckning. Ingen anger svaret i mycket liten/ingen utsträckning alls. De övriga cirka 2 procenten svarar att de inte kan ta ställning.

Gällande i vilken utsträckning kursen har tagit upp undervisning i relation till verksamhetens organisering svarar drygt 83 procent att den har gjort det i mycket eller ganska stor utsträckning. Närmare 12 procent anger svaret i ganska liten utsträckning medan knappt 1 procent anger svaret i mycket liten/ingen utsträckning alls. Drygt 4 procent svarar att de inte kan ta ställning till frågan.

I enkäten ställdes även frågan ”I vilken utsträckning har begreppet undervisning tagits upp i relation till ansvarsfördelningen mellan förskollärare och rektor?”. Här svarar 66 procent i mycket eller ganska stor utsträckning, varav endast drygt 20 procent anser att det gjorts i mycket hög utsträckning och övriga 46 procent svarar

i ganska hög utsträckning. Det är cirka 29 procent som svarar i ganska eller mycket liten/ingen utsträckning alls. Resterande 5 procent kan inte ta ställning. Vid en jämförelse av olika personalkategoriernas svar ser vi att det bland rektorerna och de biträdande rektorerna är en högre andel (71 procent) som svarar att det tagits upp i mycket eller ganska stor utsträckning jämfört med förskollärare och övrig personal som arbetar i förskolan (60 procent). Det finns även en skillnad i andelen rektorer som svarar att det tagits upp i ganska eller mycket liten/ingen utsträckning alls. Bland rektorerna är det 24 procent som svarar det medan det bland förskollärarna och övrig personal som arbetar i förskolan är 35 procent. Skillnaderna mellan personal-kategoriernas svar beror troligtvis på att temat i högre utsträckning togs upp i kursens rektorsmoment än i dess förskollärarmoment.

Diagram 6. I vilken utsträckning tog kursen upp begreppet undervisning...

Majoriteten anser att de har fått ta del av relevanta exempel

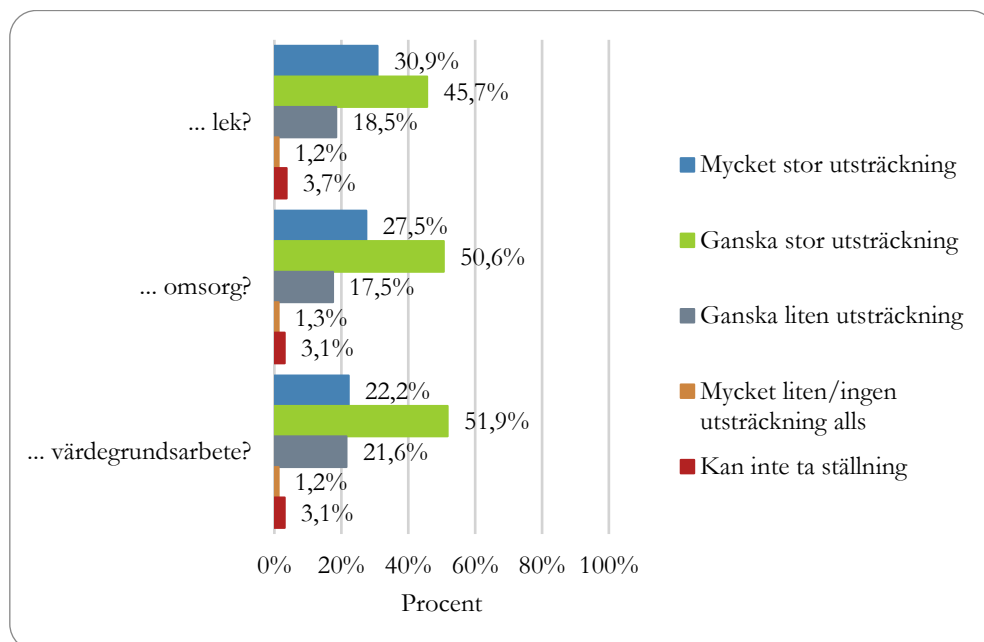
I enkäten kan vi utläsa att en majoritet på närmare 77 procent anser att de har fått ta del av exempel på undervisning i förskolan i relation till lek i mycket eller ganska stor utsträckning. En högre andel av förskollärarna och annan personal som arbetar i förskolan anser detta (80 procent) jämfört med rektorer (72 procent). Knappt 20 procent anger svaret ganska liten eller mycket liten/ingen utsträckning alls. Även här är det en viss skillnad då 24 procent av rektorerna mot 17 procent av förskollärarna och den övriga pedagogiska personalen anser detta. Övriga, drygt 3,5 procent, kan inte ta ställning.

Liknande resultat ser vi vad gäller exempel på undervisning i förskolan i relation till omsorg. Drygt 78 procent anger att de har fått ta del av sådana exempel i mycket eller ganska stor utsträckning. Närmare 19 procent svarar i ganska liten eller mycket liten/ingen utsträckning alls. Lite mer än 3 procent kan inte ta ställning. Det är även här en högre andel av förskollärarna och övrig personal som arbetar i

förskolan (80 procent) som anser att de har fått ta del av exempel i mycket eller ganska stor utsträckning jämfört med rektorerna (74 procent). Det är även en viss skillnad i andelen som svarat i ganska liten eller mycket liten/ingen utsträckning alls, 21 procent av rektorerna mot 17 procent av förskollärarna och övrig personal som arbetar i förskolan.

En majoritet på drygt 74 procent svarar att de har fått ta del av exempel på undervisning i förskolan i relation till värdegrundsarbete i mycket eller ganska stor utsträckning. Knappt 23 procent svarar i ganska liten eller mycket liten/ingen utsträckning alls. Cirka 3 procent kan inte ta ställning.

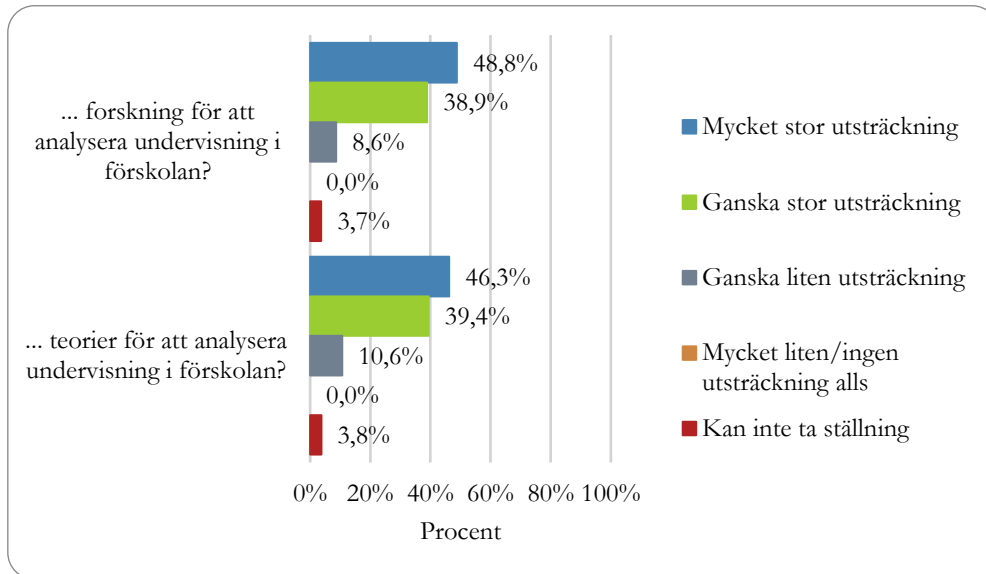
Diagram 7. I vilken utsträckning har du fått ta del av exempel på undervisning i förskolan i relation till...

Majoriteten har fått ta del av forskning och teorier

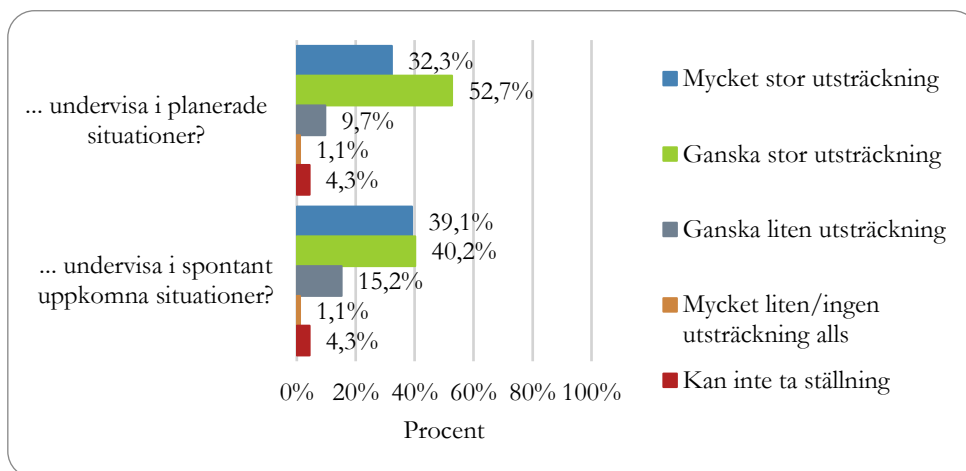
I enkäten frågade vi i vilken utsträckning deltagarna har fått ta del av forskning för att analysera undervisning i förskolan. En betydande majoritet på närmare 88 procent anger svaret i mycket eller ganska stor utsträckning. Cirka 8,5 procent svarar i ganska liten utsträckning. Ingen svarar i mycket liten/ingen utsträckning alls. Drygt 3,5 procent kan inte ta ställning.

Beträffande teorier för att analysera undervisning i förskolan anger drygt 86 procent att de har fått ta del av sådana i mycket eller ganska stor utsträckning under kursens gång. Närmare 11 procent svarar i ganska stor utsträckning och ingen svarar i mycket stor utsträckning. Övriga anger att de inte kan ta ställning.

Diagram 8. I vilken utsträckning har du fått ta del av...

Majoriteten förskollärare och övrig personal som arbetar i förskolan bedömer att lärdomar från kursen kommer att förändra deras arbetssätt

En majoritet på drygt 85 procent av förskollärarna och övrig personal som arbetar i förskolan anger att lärdomar från kursen kommer att förändra deras arbetssätt med att undervisa i planerade situationer i mycket eller ganska stor utsträckning. Nästintill 11 procent svarar i ganska eller mycket liten utsträckning medan cirka 4 procent inte kan ta ställning.

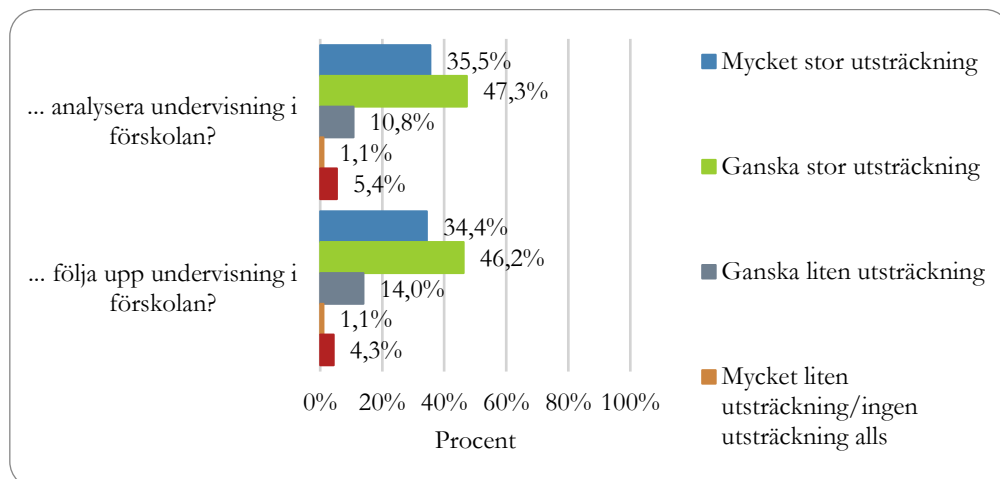
Vi ställde motsvarande fråga vad gäller undervisning i spontana uppkomna situationer. Drygt 79 procent bedömer att lärdomar från kursen kommer att förändra deras arbetssätt i mycket eller ganska stor utsträckning. Cirka 16 procent svarar i ganska eller mycket liten utsträckning. Övriga, cirka 4 procent, svarar att de inte kan ta ställning.

Diagram 9. I vilken utsträckning bedömer du att lärdomar från kursen kommer att förändra ditt arbetssätt med att...

På frågan ”I vilken utsträckning bedömer du att lärdomar från kursen kommer att förändra ditt arbetssätt med att analysera undervisning i förskolan”? En övervägande majoritet på 83 procent av förskollärarna och övrig personal som arbetar i förskolan bedömer att det kommer att ske i mycket eller ganska stor utsträckning. Knappt 12 procent anger svaret i ganska eller mycket liten/ingen utsträckning alls. Cirka 5 procent svarar att de inte kan ta ställning.

Motsvarande fråga beträffande förändrade arbetssätt med att följa upp undervisning i förskolan ger snarlika resultat. En majoritet på närmare 81 procent av förskollärarna och övrig personal som arbetar i förskolan bedömer att lärdomar från kursen kommer att förändra deras arbetssätt i mycket eller ganska stor utsträckning. Cirka 15 procent gör bedömningen att det kommer att ske i ganska eller mycket liten/ingen utsträckning alls. Övriga, drygt 4 procent, kan inte ta ställning till frågan.

Diagram 10. I vilken utsträckning kommer lärdomar från kursen att förändra ditt arbetssätt med att...

Deltagandet har till viss del bidragit till utveckling av verksamheterna

I intervjuerna med förskollärare och rektorer ges olika exempel på hur de arbetar för att säkerställa att de nya eller fördjupade kunskaperna ska göra avtryck i verksamheterna. Den vanligaste bilden som framkommer är att rektorerna har ålagt förskollärarna som har gått kursen att sprida lärdomar till kollegorna på exempelvis arbetsplatsträffar och gemensam planeringstid. En del av denna kunskapsspridning leder rektorerna själva.

En intervjuad rektor uttrycker att valet att låta både rektorer och förskollärare gå kursen, i sig har säkerställt ett avtryck, eftersom det har gett dem gemensamma referensramar och samma kunskapsbas i diskussioner och planering. En förskollärare eller pedagog av annat slag anger i enkätens fritextsvar att det rentav har varit avgörande för utvecklingen av verksamheten att rektorn har deltagit i kursen samtidigt som förskollärarna.

I en intervju påtalar en rektor att det arbetssätt de har infört med att gå igenom delar av kursen med varje nyanställd, säkerställer att kunskaperna reproduceras. En annan rektor lyfter att hon har tagit med sig delar av kursens innehåll till sin rektorsgrupp i kommunen och att de arbetat aktivt med dessa, vilket enligt henne borgar för effekter även bortom hennes egna förskolenheter.

I intervjuerna ges även olika exempel på avtryck som deltagarna upplever att lärdomar från kursen har gjort i verksamheterna. En förskollärare berättar att det är tack vare att kunskaper om begreppet ”undervisning” har förmedlats till kollegor som hela arbetslaget numera ser möjligheter till undervisning i fler situationer än tidigare. Ett exempel på detta är att kollegor numera tar tillfället i akt att spontant undervisa i matematik, fysik och samarbete när barnen är utomhus, vilket de inte gjorde förut. En liknande beskrivning av nytillkommen undervisning i spontana situationer ges av en annan förskollärare. I enkätens fritextsvar beskriver en tredje förskollärare kursens avtryck i termer av att hela arbetslaget...

[...] fick nya ”glasögon”. Vi såg spontan undervisning i olika situationer hela tiden. Vi ändrade vårt bemötande för att utveckla situationen och barnens lärande. Vi ställde fler motfrågor istället för att ge färdiga var på deras frågor. Fantastiskt!

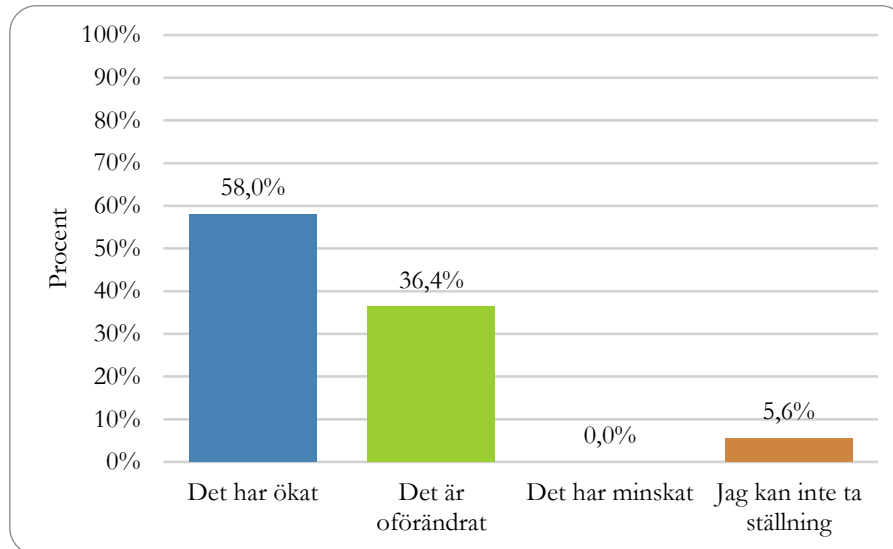
Ett par förskollärare lyfter att planeringen av undervisningen har förbättrats på grund av metoden och bakgrunden de fick på kursen till varför man planerar på olika sätt. En av dessa förskollärare nämner även att kursen har utmynnat i ett kommunalt förskollyft som ska ses som en fortsättning på denna kurs och anordnas av kommunen. Ett par förskollärare säger att de har fått med sig många övningar och cases som de använder sig av när de för vidare kunskap om exempelvis undervisningsbegreppet till sina kollegor. De påtalar också att personalen efter kursen reflekterar mer kring undervisning än vad den gjorde tidigare.

Bland de intervjuade rektorerna nämns även personalens ökade förmåga att reflektera kring undervisning och att undervisa i fler situationer än tidigare som exempel på avtryck. En rektor berättar att kursen delvis har varit en ögonöppnare för henne eftersom den på ett nytt sätt redogjorde för pedagogens perspektiv. Detta har hjälpt henne att skapa bättre förutsättningar för sina förskollärare att bedriva pedagogiskt arbete. En annan rektor anser dock att det är för tidigt att uttala sig om kursens eventuella avtryck i verksamheten.

Majoriteten anser att deras engagemang för arbetet har ökat på grund av kursen

I enkäten framkommer det att 58 procent av deltagarna anser att deras engagemang för arbetet har ökat på grund av kursen medan drygt 36 procent anser att det är oförändrat. Knappt 6 procent kan inte ta ställning. Ingen svarar att deras engagemang har minskat på grund av kursen.

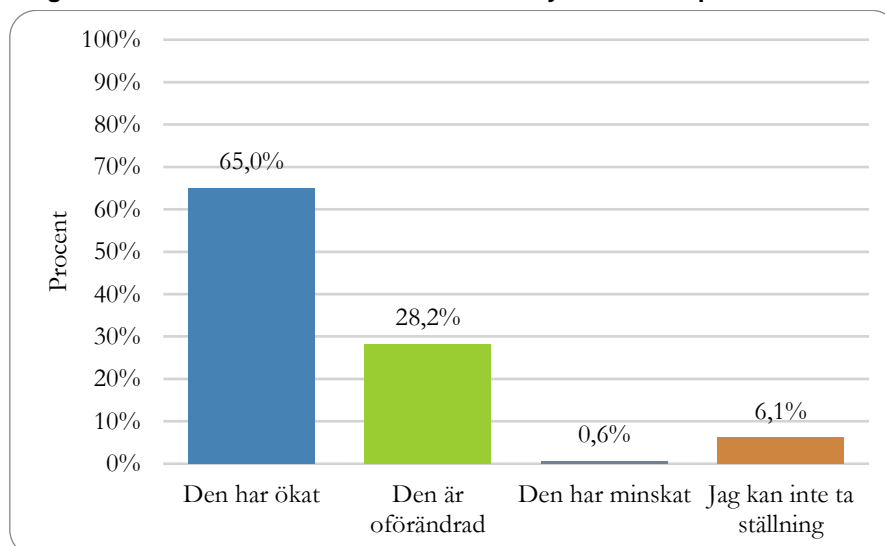
Diagram 11. Hur anser du att ditt engagemang för ditt arbete har påverkats av kursen?

Majoriteten anser att deras säkerhet i yrkesrollen har ökat på grund av kursen

En majoritet på 65 procent av deltagarna som har svarat på enkäten anser att deras säkerhet i yrkesrollen har ökat på grund av kursen. Drygt 28 procent anser att den är oförändrad. Knappt 1 procent svarar att deras säkerhet i yrkesrollen har minskat på grund av kursen. Cirka 6 procent svarar att de inte kan ta ställning. I enkätens fritextsvar uttrycker en förskollärare att kursen har gett henne en större yrkesmässig säkerhet genom att hon har fått syn på sig själv och sitt arbetssätt i de diskussioner som har förts på kursen.

Diagram 12. Hur anser du att din säkerhet i din yrkesroll har påverkats av kursen?

3 Kursen identitet, jämställdhet och digitalisering i förskolan

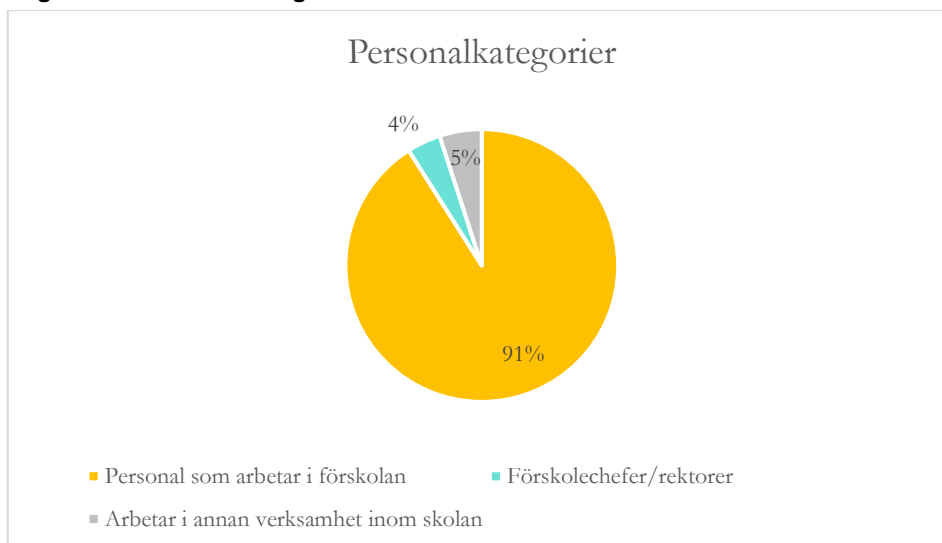
Om kursen

Webbkursen *Identitet, jämställdhet och digitalisering i förskolan* riktar sig till all personal som arbetar i förskolan och kräver inga förkunskaper. Rektorer i förskolan har en egen del av kursen som bland annat handlar om hur man kan organisera deltagandet i kursen. Det finns ingen gräns för antalet kursdeltagare och kursen har varit tillgänglig löpande sedan den publicerades i oktober 2018. Webbkursen bedrivs på Skolverkets utbildningsplattform och följs upp via uppföljningssystemet Learning Management System (LMS) som är en del av plattformen.

Syftet med kursen är att utgöra ett stöd i arbetet med att omsätta läroplanen för förskolan till praktik och utveckla undervisningen i förskolan. Tanken är att perspektiven identitet, jämställdhet och digitalisering ska bli en del av förskolans undervisning. Kursen har inslag av kollegialt lärande där deltagarna ska reflektera och diskutera delmoment med sitt arbetslag. I kursen ingår även att planera och genomföra undervisning om identitet, jämställdhet och digitalisering.

Skolverket har upphandlat en extern aktör för framtagande och publicering av kursen till en kostnad om 1 188 875 kronor. Kostnaden för framtagande av material så som poddar, filmer och artiklar var 158 872 kr. Detta ger en total kostnad på 1 347 747 kr. Antalet användare som hade varit registrerade på kursen mellan den 29 november 2018 och den 9 januari 2020 var 1 562, vilket ger en användarkostnad på 863 kronor. Deltagarkostnaden kan vi inte uttala oss om då vi på grund av LMS begränsningar inte känner till det faktiska antalet deltagare som har fullföljt kursen. Av användarna är drygt 91 procent personal som arbetar i förskola, närmare 4 procent förskolechefer/rektorer medan cirka 5 procent arbetar i annan verksamhet inom skolan.

Diagram 13. Personalkategorier

Endast en minoritet av de kommuner som är registrerade på kursen, drygt 20 procent, har en rektor registrerad. Man kan därför anta att majoriteten av förskolepersonalen deltar i kursen utan rektors ledning. Skolverkets uppföljningssystem saknar motsvarande uppgifter för huvudmän.

Kursens digitala tillgänglighet

Utvärderingen har undersökt kursens digitala tillgänglighet under tidsperioden 8 april 2019 – 28 februari 2020. Under denna tid hade kursen 29 982 sidvisningar. Skolverkets statistik visar att 68 procent av de externa besökarna kom från annan sida på skolverket.se. Resterande 32 procent av besökarna kom till kurssidan direkt via en extern söktjänst eller ett bokmärke. De vanligaste sökorden på Google var ”skolverket webbkurs/utbildning och ”skolverkets utbildningsplattform”. Besökarna spenderade i genomsnitt 4 minuter på kurssidan.

Genomförande

I detta avsnitt beskriver vi hur deltagarna har uppfattat genomförandet, vem som har tagit initiativ till deras deltagande och vilka förutsättningar de har fått för att delta i kursen.

Blandat initiativtagande

I intervjuerna med förskollärare framkommer att initiativet till att gå kursen i vissa fall har kommit från rektorerna och i andra fall från förskollärarna själva. I de fall där rektorn har tagit initiativet har det varit fler från personalen som har deltagit och man har haft diskussioner om att man behöver fylla på kunskap, främst inom digitalisering. Den vanligaste bilden i intervjuerna är att all personal på förskolan har gått kursen, men i vissa fall har rektorn gjort ett urval av vilka som ska delta. I ett par fall har enskilda individer deltagit i kursen på eget initiativ och på sin fritid utan rektorns kännedom.

De intervjuade rektorerna berättar att de fick kännedom om kursen via rektorsträffar och Skolverkets hemsida. Enligt rektorerna är det överlag de själva som har tagit initiativ till att personalen, och ibland de själva, skulle gå kursen. En rektor anger dock att det var huvudmannen som tog initiativet till att samtliga förskollärare och rektorer skulle gå kursen. Anledningen till deltagandet i kursen uppges genomgående vara att personalen behövde lära sig hur de skulle arbeta

enligt den reviderade läroplanen för förskolan. En rektor menar att det var till stor hjälp att Skolverket erbjöd ett färdigt utbildningsprogram om nyheterna i läroplanen. I ett fall valde en rektor ut vilka medarbetare som skulle delta i kursen utifrån kursens två delar. Kursdelen om identitet och jämställdhet fick förskollärare i gruppen för systematiskt kvalitetsarbete samt en utvecklingspedagog från förvaltningen gå då denna del hängde ihop med det systematiska kvalitetsarbetet. Personal i dokumentationsgruppen fick gå kursdelen om digitalisering. I ett annat fall var det endast rektorn som gick kursen. Rektorn menar att det inte fanns tid för personalen att gå en hel webbkurs eftersom de var fåtaliga samtidigt som kursen höll en lite för hög nivå för personalen. Istället gick rektorn kursen och plockade ut delar och förde dem vidare till personalen i ett format som passade bättre.

Överlag goda förutsättningar för deltagande

De intervjuade förskollärarnas bild av förutsättningarna att delta i kursen är framförallt att de har använt planeringstid och personalmöten för detta ändamål. En del förskollärare ger även exempel på att kollegor har täckt upp för varandra för att möjliggöra studier och att rektorn ibland har tagit in vikarier på avsatta dagar för detta ändamål. I vissa fall har personalen genomfört kursen avdelningsvis och i något fall har kursen genomförts på förskollärarens fritid utan stöd från rektor och kollegor.

Även de rektorer som har gått kursen har gjort det på arbetstid. En rektor säger att hon först själv gick kursen för att se vad den innehöll och hur den fungerade. Därefter lät hon sin personal gå kursen och bokade in reflektionsdiskussioner på APT som all personal skulle delta i.

Merparten av de intervjuade rektorerna berättar att de har låtit sin personal studera på arbetstid. Till exempel har personalen fått tid för inläsning samt haft gruppdiskussioner på APT och kompetensutvecklingsdagar. Rektorerna ger även exempel på olika varianter av upplägg. En rektor valde ut en befintlig utvecklingsgrupp och utökade deras träffar för att de skulle kunna gå kursen. Gruppen träffades sedan en gång per månad och gick igenom delar av kursen. Sedan fick de arbeta individuellt i sina verksamheter för att månaden därpå komma tillbaka till utvecklingsgruppen och redovisa vad de hade gjort och hur det hade gått. En annan rektor säger att förskollärarna först var missnöjda med att använda sin planeringstid för studier. När de hade gått en del av kursen insåg de dock att upplägget var fördelaktigt eftersom barnskötarna höjde sin kompetensnivå och började tala samma pedagogiska språk som förskollärarna, vilket resulterade i minskad detaljplanering.

Utbildningens form

I princip alla intervjuade är överens om att webbutbildning är en bra utbildningsform och att den gör utbildning mer tillgänglig och flexibel än traditionell utbildning. Exempel som ges på detta är att deltagarna kunde gå tillbaka i kursen och repetera moment samt att de kunde göra kursmoment

närhelst det passade dem. Ytterligare exempel som ges är att deltagarna kunde plocka ut vissa delar som de gick igenom med alla medarbetare som inte hade gått kursen. En rektor lyfter att det hade varit svårare att anpassa sig till ett lärosäte rent geografiskt.

Några negativa aspekter som lyfts kring utbildningsformen är att den borde ha innehållit mer diskussionsfrågor och att det var svårt att planera in uppgifter från kursen som skulle genomföras i den dagliga verksamheten. En deltagare menar att en nackdel med webbutbildning kan vara att man inte direkt får svar på sina frågor och att man inte har någon att fråga om man inte riktigt förstår ett tema som beskrivs i texten man läser. På en föreläsning finns ju möjlighet att ta upp frågor direkt.

Nyttan med kursen

I detta avsnitt beskriver vi på vilket sätt kursdeltagare och rektorer anser att kursen har gjort avtryck i verksamheterna de arbetar i.

Flera av de intervjuade förskollärarna nämner att de på sina förskolenheter har diskuterat saker som de har fått med sig från kursen och utifrån det utvecklat undervisningen. En förskollärare berättar att personalen tack vare kursen har börjat tänka mer normkritiskt genom att ifrågasätta och vända på olika normer. Exempelvis diskuterar personalen med barnen hur litteraturen de läser under sagostunden skildrar kön och könsroller. En annan förskollärare tycker att kursen gav ett bra underlag som hon har tagit med sig till arbetslaget för att diskutera och planera hur de kan arbeta med jämställdhets- och demokratifrågor i verksamheten. Beträffande digitalisering berättar en förskollärare att de på hennes förskola har utvecklat arbetet med digitalisering genom att få barnen att producera och inte endast konsumera digitalt. En annan förskola har börjat involvera barnen mer i arbetet med digitalisering genom att diskutera vad det innebär att en bild blir digitaliserad med dem. Exempelvis har förskollärarna börjat fråga barnen om de får ta en bild av dem, spara den samt visa den för andra. Överlag ger intervjuerna en bild av att kursen har gett nya tankar och en ökad medvetenhet inom de områden som kursen har tagit upp.

Några av de intervjuade rektorerna nämner att kursen innehåll sammanföll med områden som var under uppstart eller som verksamheterna redan arbetade med och att kursens avtryck i verksamheten blev större på grund av det. Till exempel nämner en rektor att de, samtidigt som kursen pågick, arbetade med kommunens jämställdhetsplan och traditionella yrkesval vilket gav en skjuts åt intresset för och angelägenheten i att förkovra sig i kursmomenten om jämställdhet. En annan rektor säger att kursen blev ett startskott för verksamhetens digitala utveckling. Kursen väckte insikt om digitaliseringens betydelse i undervisningen och rektorn förstod att de behövde satsa mer på detta område. Efter kursen anställdes därför en IKT-pedagog som varje dag hjälper både barn och personal med det digitala arbetet.

4 Rektors arbete med kompetensutveckling

Någon typ av kompetensutvecklingsstrategi är vanligt förekommande

I intervjuerna med rektorer ställde vi frågor om hur de i dagsläget arbetar med kompetensutveckling med särskilt fokus på förskolans reviderade läroplan. En del av rektorerna svarar utifrån att deras personal har deltagit i en av de utvärderade fortbildningsinsatserna, övriga svarar utifrån att både de själva och personalen har deltagit i en av insatserna.

Den vanligaste bilden i intervjuerna är att rektorerna inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet identifierar kompetensutvecklingsbehov för personalen i sin helhet. En rektor nämner att hennes verksamhet använder Skolverkets självskattningsverktyg *Bruk* för detta ändamål, vilket ger insikt om vilken grad av måluppfyllelse som verksamheterna har i förhållande till de nationella styrdokumenterna. En del rektorer berättar att de även låter personalen ge uttryck för individuella behov av kompetensutveckling. Vidare lyfter ett par rektorer att det inom deras rektorsområden planeras föreläsningar för all personal. I ett par intervjuer nämns det att även huvudmannen kartlägger behov av kompetensutveckling och anordnar föreläsningar för all förskolepersonal inom kommunen utifrån de behov som identifierats. En rektor beskriver hur han själv går kurser ur vilka han plockar ut moment eller material som han tycker att hans personal behöver ta del av. Därefter ger han en IKT-pedagog i uppdrag att anordna kurser på dessa teman.

Vanligt med gemensam kompetensutveckling för legitimerad och olegitimerad personal

På intervjufrågan om hur rektorerna arbetar med kompetensutveckling av legitimerad respektive olegitimerad personal framkommer det att det vanligaste är att kompetensutvecklingen sker på bred front för båda grupperna. Syftet är att all personal ska få samma grund att stå på vilket möjliggör bra diskussioner i arbetslagen. En rektor förklarar att syftet med denna strategi är att all personal ska höra samma saker samt ta del av samma föreläsningar och litteratur eftersom det ger störst genomslag i verksamheten.

I en intervju berättar en rektor att huvudmannen efter kartläggning av all olegitimerad personal i kommunen gör särskilda satsningar på denna grupp för att stärka upp dem till barnskötarkompetens via en omställningsfond. En stor del av studierna förläggs till fritiden vilket har medfört att inte samtliga som har erbjudits en plats på utbildningen har tackat ja.

En annan rektor uttrycker att han uppmuntrar alla former av kompetensutveckling och ger personalen förutsättningar att fortbilda sig. Barnskötare vid hans förskolenheter kan få en arbetsbefriad dag per vecka för fortbildning medan förskollärarna kan använda sin planeringstid och få en halv arbetsbefriad dag per vecka för studier.

5 Bilden av Skolverkets insatser och fortsatta behov av kompetensutveckling

De intervjuade förskollärarna och rektorerna menar att Skolverkets insatser stämmer väl överens med deras behov av kompetensutveckling och att utbudet utgör ett bra stöd för deras verksamheter. Flera av rektorerna nämner att de ofta är inne på Skolverkets hemsida och tittar på material. Dock menar en rektor att det är svårt att hitta på hemsidan och att han hellre använder sig av Skolverkets nyhetsbrev och informationsblad.

Vad gäller Skolverkets webbutbildningar menar en rektor att det är en fördel att man utöver att gå hela kursen även kan välja ut delar som man tycker är extra intressanta och som man ser att verksamheten är i behov av. En rektor från en glesbygdskommun menar att de inte har tillgång till så mycket kompetensutveckling i närheten och att webbutbildning då är väldigt bra.

En rektor framhåller att det är positivt att Skolverket även anordnar kurser som ger högskolepoäng eftersom den nivån bättre motsvarar behoven i hennes verksamhet. Några rektorer lyfter att det är positivt att Skolverket anordnar kostnadsfria utbildningar eftersom man då endast behöver täcka vikariekostnaden. En rektor från en enskild förskola påtalar att när huvudmän och lärosäten anordnar kommunförlagda utbildningar är det viktigt att information även går ut till enskilda anordnare.

Av Skolverkets fortbildningsinsatser är det flera av de intervjuade som nämner Läsluftet. Flera menar även att när Skolverket erbjuder fortbildning så vet man att den garanterat är av hög kvalitet. Flera av de intervjuade rektorerna berättar att de i stor utsträckning tar del av Skolverkets fortbildningsinsatser men att de också använder andra aktörer. Det kan vara externa föreläsare eller specifika utbildningar som ges av huvudmannen. En rektor hos en enskild huvudman beskriver att de samarbetar med kommunen gällande fortbildning och att de anlitar privata aktörer samt har externa träffar med andra enskilda förskolor.

Vad gäller behov av fortsatt kompetensutveckling nämns i intervjuerna bland annat att det vore önskvärt att Skolverket anordnade en motsvarighet till kursen ”Undervisning i förskolan” fast riktad till barnskötare istället för till förskollärare och rektorer. En del deltagare i omnämnd kurs lyfter att begreppet ”undervisning” är något som bör fortsätta diskuteras i deras verksamheter då det inte helt har satt sig och alla inte förstår det fullt ut än. Andra behov som nämns i intervjuerna är att förskolorna önskar sig mer kunskap om barnkonventionen, systematiskt kvalitetsarbete och den reviderade läroplanen för förskolan med ett fördjupningsfokus. Även ökad kompetens i språk- och kunskapsutvecklande arbete nämns som ett behov och här görs kopplingar till flerspråkighet och nyanländas lärande.

6 Slutsatser

I denna utvärdering har vi utvärderat två fortbildningsinsatser. En av dessa, *Undervisning i förskolan*, riktar sig till förskollärare, rektorer eller biträdande rektorer som är anställda i förskolan. Den andra insatsen, *Identitet, jämställdhet och digitalisering i förskolan*, riktar sig till all personal och rektorer i förskolan. Baserat på informationen om de två fortbildningsinsatserna gör vi den sammantagna bedömningen att *Undervisning i förskolan* och *Identitet, jämställdhet och digitalisering i förskolan* har bidragit till implementeringen av den reviderade läroplanen för förskolan. Det bör dock beaktas att vi endast har intervjuer att lita oss mot i bedömningen av sistnämnda kurs och att mer information framkommer i den kvantitativa studie som ska genomföras under hösten 2020. Det är även viktigt att komma ihåg att utvärderingen endast redovisar resultat på kort sikt och att det endast var cirka ett år sedan deltagarna avslutade sina fortbildningsinsatser

Insatserna har överlag nått målgrupperna

Kursen *Undervisning i förskolan* har i huvudsak nått de avsedda målgrupperna och fördelningen mellan rektorer och biträdande rektorer sedda som ett rektorskollektiv, samt förskollärare, är relativt jämn. En tiondel av deltagarna tillhör dock andra personalkategorier så som pedagogiska ledare, pedagogiska utvecklingsledare och specialpedagoger, vilka inte tillhör de avsedda målgrupperna. Även ett fåtal barnskötare ska enligt intervjuerna ha gått kursen.

Det finns dock uppenbara problem med målgruppsanpassningen av kursens upplägg och examinationsformer. Flera rektorer anger att de inte kan genomföra inlämnings- och examinationsuppgifterna fullt ut eftersom de är alltför riktade till förskollärare. Skolverket bör därför ge lärosätena i uppdrag att se över seminariekonstellationer och examinationsuppgifter för rektorer och anpassa dem så att kursen i sin helhet fungerar även för denna målgrupp. Att en del rektorer framför detta problem medan andra inte gör det återspeglar lärosätenas olika kursupplägg där vissa utbildar heterogena grupper och andra homogena grupper.

Vi noterar att det finns ytterligare ett utvecklingsområde i kursen relaterat till målgruppsanpassningen av dess innehåll. Det gäller i vilken utsträckning begreppet ”undervisning” i relation till ansvarsfördelningen mellan förskollärare och rektor, har tagits upp. På övergripande nivå svarar två tredjedelar att temat har tagits upp i mycket eller ganska stor utsträckning, vilket är en lägre andel i förhållande till kursens andra resultat. Dessutom är andelen förskollärare och övrig personal i förskolan som anger detta svar markant mindre än andelen rektorer och biträdande rektorer. Detta gör att man kan ifrågasätta om temat tas upp i tillräcklig utsträckning i kursen och särskilt för förskollärarna och övrig personal som arbetar i förskolan. Resultatet återspeglar även det faktum att en del lärosäten vid vissa tillfällen eller kontinuerligt undervisar rektorer för sig och förskollärare för sig, vilket gör att målgrupperna får ta del av detta tema i olika utsträckning. Skolverket bör se över möjligheten att utöka det momentet i kursen som behandlar begreppet

undervisning i relation till ansvarsfördelningen mellan förskollärare och rektor, särskilt för förskollärarna och övrig personal som arbetar i förskolan.

Det framkommer även att vissa barnskötare, som inte är kursens målgrupp, har saknat incitament att fullfölja kursen eftersom en avklarad kurs inte ger dem vare sig högre status inom förskolan eller högskolepoäng. Vi kan konstatera att det sistnämnda resultatet återfinns i Skolverkets utvärdering av insatser för förskoleklass och fritidshem³, vilken publicerades i december 2019. Vidare på temat kompetensutveckling för olegitimerad förskolepersonal framkommer det i föreliggande utvärdering önskemål från deltagarna om att Skolverket borde anordna en motsvarighet till kursen *Undervisning i förskolan* riktad till barnskötare och att en sådan kurs borde ge betyg. På Skolverket har det sedan framtagandet av kursen *Undervisning i förskolan* funnits planer på att på sikt anordna en motsvarande kurs för barnskötare fast i webbformat.

Kursen *Identitet, jämställdhet och digitalisering i förskolan* har främst nått personer som arbetar i förskolan och endast en liten andel rektorer. Detta trots att rektorer har en egen del av kursen som bland annat handlar om hur man kan organisera deltagandet i kursen. Statistik över kursens användarsammansättning visar att endast en minoritet på 20 procent av de registrerade kommunerna har registrerade rektorer. Detta talar för att majoriteten av förskolans personal deltar i kursen utan rektors ledning. Därmed rekommenderar vi Skolverket att se över möjligheterna att nå fler rektorer. På riksnivå är det emellertid kanske inte så anmärkningsvärt att endast 4 procent av deltagarna är rektorer då siffran de facto återspeglar hur stor andel rektorer det finns i förhållande till andra personalkategorier inom förskolan.

Insatserna har uppfyllt sina syften

Utifrån de enkätsvar vi har fått gällande kursens lärandemål gör vi den sammantagna bedömningen att *Undervisning i förskolan* har uppfyllt sitt syfte, vilket är att utveckla förskollärares kunskaper om undervisning utifrån förskolans styrdokument och i relation till verksamhet och aktuell forskning. Vi noterar även att kursdeltagarna har diskuterat innebörder i, och relationen mellan, begreppen utbildning, undervisning och lärande. Dessutom kan vi se att undervisning har problematiserats i relation till förskolans tradition med fokus på lek, omsorg och värdegrundsarbete.

Webbkursen *Identitet, jämställdhet och digitalisering i förskolan* syftar till att göra perspektiven identitet, jämställdhet och digitalisering till en del av förskolans undervisning. Utifrån det begränsade antalet intervjuer som har gjorts, och avsaknaden av kvantitativa data, ser vi att kursen har bidragit till att göra dessa teman till en del av förskolans undervisning. Det är dock omöjligt att uttala sig om i vilken utsträckning dessa teman har blivit en del av undervisningen.

---

³ Skolverket (2019). *Utvärdering av Skolverkets insatser för förskoleklass och fritidshem*.

Vissa resultat av insatserna syns redan

Då förskollärare och övrig personal i förskolan som har deltagit i kursen *Undervisning i förskolan*, genomgående har gjort det på huvudmannens och rektorns initiativ och tillsammans med både rektor och kollegor finns det en stor potential för genomslag av kursen på verksamhetsnivå, och en del resultat av kursen märks redan i verksamheterna. Ett av resultaten är att förskollärarna och deras arbetslag överlag numera ser möjligheter till undervisning i fler situationer än tidigare och detta gäller undervisning i både spontant uppkomna och planerade situationer. Ett annat resultat är att en del förskollärare och deras kollegor har förbättrat planeringen av undervisningen med hjälp av de metoder de har tillgodogjort sig under kursen. Därtill har förskolepersonal genomgående fått en ökad förmåga att reflektera kring undervisning och gör det oftare än tidigare. Samtidigt har lärdomar från kursen hjälpt rektorer att skapa bättre förutsättningar för förskollärarna att bedriva pedagogiskt arbete, samt att driva utvecklingsarbete utifrån de diskussioner som förts med personalen under kursen.

Beträffande webbkursen *Identitet, jämställdhet och digitalisering i förskolan* ser vi att kursen har bidragit till implementeringen av förskolans reviderade läroplan. Indikationerna består i att deltagarna överlag, tack vare kursen, har fått en ökad medvetenhet om ovanstående teman och att de i sina arbetslag numera diskuterar, planerar och genomför undervisning om identitet, jämställdhet och digitalisering. En del har även förändrat sina arbetsätt genom att tillämpa normkritisk pedagogik i undervisningen samt en syn på barn som digitala producenter.

Om man ser till kursens användarfördelning mellan olika personalkategorier är det rimligt att anta att kursens genomslag, och därmed implementeringen av den reviderade läroplanen, hade blivit större ute i landets förskolor, om en högre andel rektorer hade deltagit i kursen. En slutsats från utvärderingen av *Undervisning i förskolan* är att rektorer, genom att fortbilda sig tillsammans med sin personal, får insikter och kunskaper som hjälper dem att driva utveckling tillsammans med personalen och att skapa bättre förutsättningar för förskollärarna att bedriva pedagogiskt arbete. Samma slutsats bör vara giltig för webbkursen.

Insatsernas kostnader

Kursen *Undervisning i förskolan* har fullföljts av 69 procent av de som har anmält sig under utvärderingsperioden. Kursen har därmed en lägre genomströmning (11 respektive 16 procentenheter lägre) än två andra jämförbara kommunförlagda kurser. Kursens deltagarkostnad är dock densamma som de två jämförbara kursernas, 13 875 kronor per person.

Webbkursen *Identitet, jämställdhet och digitalisering i förskolan* har en låg användarkostnad på 863 kronor och en övervägande majoritet av deltagarna är personal som arbetar i förskolan. Den faktiska deltagarkostnaden kan vi inte uttala oss om på grund av begränsningar i Skolverkets uppföljningssystem LMS. Det kan dock konstateras att ju fler användare som registrerar sig på kursen, desto lägre blir användarkostnaden. Webbformatet uppfattas överlag som en bra utbildningsform som är mer

tillgänglig och flexibel jämfört med traditionell utbildning. Med webbutbildning når Skolverket många till en låg kostnad. Framför allt når Skolverket verksamheter som ligger i glesbygd där de inte har samma tillgång till fortbildning som verksamheter i andra områden.

Rekommendationer

Utifrån resultatet av utvärderingen av kursen *Undervisning i förskolan* ger vi följande rekommendationer:

- Skolverket bör ge lärosätena i uppdrag att se över seminariekonstellationer och examinationsuppgifter för rektorer och anpassa dem så att kursen i sin helhet fungerar även för denna målgrupp.
- Skolverket bör se över möjligheterna att utöka momentet i kursen som behandlar begreppet undervisning i relation till ansvarsfördelning mellan förskollärare och rektor. Förskollärare bör särskilt beaktas i denna översyn.
- Skolverket bör undersöka möjligheterna att verkställa sina planer på att anordna en motsvarighet till kursen *Undervisning i förskolan* för barnskötare och att utfärda intyg för en sådan kurs.
- Skolverket bör se över möjligheterna att inkludera rektorer som målgrupp i kommande och pågående fortbildningsinsatser som riktar sig till förskolan. Att rektorer har fortbildat sig tillsammans med sin personal har varit avgörande för *Undervisning i förskolans* avtryck i deltagande verksamheter.

För kursen *Identitet, jämställdhet och digitalisering* ger vi följande rekommendation:

- Skolverket bör se över möjligheterna att nå fler rektorer för att kursen ska få ett större genomslag i landets förskolor och därmed öka implementeringen av förskolans reviderade läroplan.

Bilaga

Kursomgångar som ingår i utvärderingen

Totalt var utbildningstillfällen hos fem av lärosätena aktuella inom utvärderingsperioden som sträcker sig mellan den 31 oktober 2018 och den 12 december 2019. Övriga utbildningstillfällen avslutades efter utvärderingsperioden. Totalt var 9 utbildningsomgångar aktuella för utvärdering.

Lärosäte	Start	Avslut	Antal kurser
Halmstad högskola Två kommuner deltog i samma kursomgång	1 mars 2019	12 juni 2019	1
Karlstad universitet En kommun deltog	31 oktober 2018	28 april 2019	1
Malmö universitet Två kommuner deltog i samma kursomgång	22 januari 2019	10 juni 2019	1
Mälardalen högskola Två kommuner deltog i var sin kursomgång	15 mars 2019 22 mars 2019	30 augusti 2019 30 augusti 2019	2
Uppsala universitet Fyra kommuner deltog i var sin kursomgång	14 februari 2019 8 maj 2019 12 mars 2019 12 mars 2019	14 juni 2019 4 december 2019 12 december 2019 2 oktober 2019	4